

kakvim arhit. elementom (Sisak, portal kuće Petrić s ant. spolijima, 1803; Zagreb, kuća Dömötörffy, oko 1815, kuća Frigan, A. Brdarić, 1840; Varaždin, kuća Müller, 1830). Skladnih klasicističkih kuća ima i u S primorju (Senj, Bakar, kuća Turković u Kraljevici), Istri (Poreč) i Dalmaciji (školska zgrada kraj Srebrnih vrata u Splitu; nadbiskupija u Zadru, 1831). Među urbanističkim rješenjima toga vremena ističu se regulacijski plan Siska iz 1829, uređenje senjske luke, groblje Sustjepan u Splitu i izgradnja Dubrovnika izvan gradskih zidina. — Crkv. građevna djelatnost u doba klasicizma je opsežna; u posljednjoj četvrtini XVIII. st. nastaju crkve barokne koncepcije s klasicističkim detaljima (Draškovec 1774, Bedekovčina 1776, Vukovina 1799). Tipološki je osamljena prostrana kapela u Pogančecu kraj Križevaca, dovršena oko 1790; klasicistički unutrašnji prostor je koncipiran jedinstveno, četiri stupa nose svod svetišta, a četiri vitka stupa s lisnatim kapitelima kupolu nad brodom. Izrazito klasicističkom koncepcijom ističe se župna crkva u Suhopolju (1802–07) i kapela Sv. Frane *V. Presanija* (1832) u oporu velebitskom krajoliku u Podpragu. No pretežna većina crkava iz vremena klasicizma longitudinalne su jednobrodne građevine kasnobarokne koncepcije sa svetištem užim od broda, zvonikom koji se diže povrh glavnoga pročelja, često sa škrtim arhit. detaljima (Feričanci 1803, Zabok 1805, Kašt 1820, Veliki Bukovec 1820, Novigrad Podravski 1830, Boričevac 1844, Ivanjska 1845, Podcrkavlje 1846). Reprezentativnije crkve nastale su podjednako u civilnom dijelu Hrvatske (Pregrada, 1818) kao i u Vojnoj krajini (Nova Gradiška, 1811–28). Istodobno se još grade drvene crkve (Buzeta kraj Gline) ili crkve s unutarnjom drvenom konstrukcijom svodova (Majske Poljane, 1820). U duhu onoga vremena moderniziraju se starije crkv. građevine (Gojlo, Marjanci 1813, Đakovo, Daruvar). Na otocima i u Istri (Mali Lošinj, župna crkva; Kastav, kapela Sv. Fabijana i Sebastijana, 1806) neke se crkve proširuju slikovitim otvorenim trijemovima. Po brojnim selima u S Hrvatskoj nastaju poklonci, tj. male kapelice zatvorenoga i otvorenoga tipa u koje se stavljaju kipovi (Osijek, kameni križ, 1780; Ivanovec, 1800; Buzovec, 1814; Sveta Petka uz potok Pribudovac).

Kao sastavni dio arhitekture kiparstvo je rjeđe zastupljeno (Sisak, portal kuće Mihelčić, 1815). Postoji više nadgrobnika s likom pokojnika ili alegorijskim figurama (Mrzljak u Novom Vinodolskom, 1779; Janković u Stražmanu, poč. XIX. st.; Kőröskényi u Vinici, 1841). Klešu se i spomenici u obliku sarkofaga (grob J. K. Knežića na Vratniku, 1848), ili se pak lijevaju u željezu (»Spomenik srpanjskim žrtvama« na Mirogoju, 1855). U Međimurju i Podravini podignuti su brojni spomen-stupovi (Donji Vidovec, Štrigovo, Mali Bukovec). Imena majstora rijetko su poznata (»Sveti Florijan« *J. Bücka* u Donjem Miholjcu, 1802). Slikovite cjeline čine skupine pilova (Mursko Središće, 1807) i skupine skulptura oko pila (Kotoriba). Pilovi klasicističke koncepcije podižu se u selima i u drugoj pol. XIX. st. (Hodošan 1852, Goričan 1896). Obelisci sa slovom *N* na mostu u Kostajnici podsjećaju na doba Napoleona. Osobito elegancijom isticao se obelisk iz 1834. u Vlačkoj ul. u Zagrebu (porušen 1878). Sakralna skulptura rjeđe resi pročelja crkava toga vremena (reljefni uresi portala: Donji Vidovec, 1792; Duboševica, 1794; Zabok, 1805). Klasicistički komponirani oltari tektonskoga tipa imaju korintске stupove (Draž, Orahovica), a oltare tabernakulskoga tipa (često glavne) ponajčešće urešuju kipovi anđela adoranata uz tabernakul (Draškovec, oko 1779; Podgorač i Suhopolje, oba iz poč. XIX. st.). Zasad je malo poznatih imena majstora koji su radili oltare (*M. Gallo* iz Ormoža u Bednji, 1792; *F. Zahn* iz Budima u Tovarniku, 1804; varaždinski majstor *Piž* u Cirkovljanu, 1839. i kapucinskoj crkvi u Varaždinu). Jednostavnije propovjedaonice (Kotoriba, 1781; Goričan, oko 1793; Dekanovec, oko 1793) ukrašuju se klasicističkim motivima, no katkad, u duhu baroka, kipar stavlja na ogradu punu plastiku (Vratišinec, 1819). Osebjuna propovjedaonica u obliku pećine sa Sv. Petrom i pijetlom nalazi se u Suhopolju. Vještina drvorezbarjenja dolazi do izražaja na ikonostasisima (Dalj, ljetnikovac patrijaršije), na tronovima i pijevnicama (Mirkovci, Mohovo, Šarengrad 1818).

Zidno slikarstvo nalazi se u dvorcima i palačama (Rijeka, nekadašnja rafinerija šećera, 1784). Vedute gradova bile su prikazane na freskama u Januševcu (propale) i Poznanovcu (prežbukane). Pejzaž s klasicističkom arhitekturom u zgradi muzeja u Bakru i alpski pejzaži romantičnoga duha s klasicističkim dekorom očuvali su se u Zagrebu (kuća Orešković na Markovu trgu, oko 1822). Često se slikaju i zidne sunčane ure (samostan u Jastrebarskom, 1845). Rjedi su primjeri štafelajnoga slikarstva izrazito

PORTRET KATARINE PEJAČEVIĆ S DVOJE DJECE, djelo nepoznata slikara. Osijek, Galerija likovnih umjetnosti

klasicističkoga smjera. To obilježje imaju slike *V. Karasa* iz rimske faze (1845–47) »Menada« i »Justitia«. Minijature, koje prikazuju pojedine osobe iz poč. XIX. st., čuvaju Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, Gradski muzej u Varaždinu i dr. U Dubrovniku, pod utjecajem suvremenih strujanja u Italiji, slikaju, većinom portrete, *P. Katusić*, koji prenosi klasicizam iz Rima, zatim *R. Martini* i *C. Reggio*, koji je naslikao karakterističan obiteljski portret porodice Andrović u suvremenim kostimima.

Crkveno iluzionističko kasnobarokno zidno slikarstvo popraćeno klasicističkim dekorom nastaje u S Hrvatskoj ne samo u doba klasicizma (Češljakovci), već i u drugoj pol. XIX. st. (Mali Bukovec, *J. Brollo*, 1878). Istodobno ukrašuju interijere i majstori pučkoga smjera (drvene crkve; Lug, *J. Botos*). Kasnobarokni način održava se i u štafelajnim slikama (oltarna slika »Smrt Sv. Josipa« *M. Schiffera* u Štrigovu, 1814). Kvalitetnih oltarnih slika ima po Baranji i Slavoniji, katkad i po malim

KLASICISTIČKI NAMJEŠTAJ. Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt

